

Vlaams
Parlement

stuk **1559** (2011-2012) – Nr. 3
ingediend op 27 april 2012 (2011-2012)

Ontwerp van decreet

houdende de organisatie van de digitale stemming
bij de lokale en provinciale verkiezingen

Verslag

namens de Commissie voor Bestuurszaken,
Binnenlands Bestuur, Decreetsevaluatie, Inburgering en Toerisme
uitgebracht door de heer Lieven Dehandschutter

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Annick De Ridder.

Vaste leden:

mevrouw Karin Brouwers, de heren Jan Durnez, Ward Kennes, Jan Verfaillie;
de heren Stefaan Sintobin, Joris Van Hauthem, mevrouw Linda Vissers;
de heer Marnic De Meulemeester, mevrouw Annick De Ridder;
de heer Kurt De Loor, mevrouw Els Robeyns;
de heren Lieven Dehandschutter, Willy Segers;
mevrouw Patricia De Waele;
de heer Bart Caron.

Plaatsvervangers:

mevrouw Vera Jans, de heer Jan Laurys, mevrouw Valerie Taeldeman, de heer Johan Verstreken;
de dames Katleen Martens, Marleen Van den Eynde, de heer Wim Wienen;
de heer Marc Vanden Bussche, mevrouw Khadija Zamouri;
mevrouw Fatma Pehlivan, de heer Jurgen Vanlerberghe;
mevrouw Lies Jans, de heer Karim Van Overmeire;
de heer Peter Reekmans;
mevrouw Mieke Vogels.

Toegevoegde leden:

de heer Christian Van Eyken.

Stukken in het dossier:

1559 (2011-2012) – Nr. 1: Ontwerp van decreet
– Nr. 2: Amendement

INHOUD

1. Toelichting door de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand.....	4
1.1. Situering van het ontwerp van decreet	4
1.2. Inhoud van het ontwerp van decreet.....	4
2. Algemene bespreking	5
2.1. Vragen en opmerkingen van de commissieleden	5
2.2. Antwoorden van minister Geert Bourgeois.....	7
2.3. Replieken van commissieleden en aanvullende antwoorden van de minister	8
3. Artikelsgewijze bespreking	8
4. Eindstemming	9
Tekst aangenomen door de commissie	10

De Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Decreetsevaluatie, Inburgering en Toerisme besprak op 24 april 2012 het ontwerp van decreet houdende de organisatie van de digitale stemming bij de lokale en provinciale verkiezingen.

1. Toelichting door de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand

1.1. *Situering van het ontwerp van decreet*

Minister *Geert Bourgeois* legt uit dat het ontwerp ertoe strekt het gebruik van het digitale stelsysteem een wettelijke basis te geven. Het betreft meer bepaald de digitale processen voor het ingeven van de kandidaten, het ingeven en verwerken van de uitslagen, de zetelberekening en apparentering, en het aanmaken van processen-verbaal in de hoofdbureaus in alle gemeenten.

Met het oog op de transparantie en de samenhang van de regelgeving werd geopteerd voor een aanbouwdecreet bij het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet (LPKD) van 8 juli 2011, dat door zijn onafhankelijkheid van het gekozen digitale stelsysteem een grotere duurzaamheid verkrijgt. Tegelijk worden dezelfde chronologische opbouw, equivalente bepalingen en dezelfde terminologie gehanteerd.

De minister hoopt dat het ontwerp in mei wordt goedgekeurd, zodat de uitvoeringsbesluiten en onderrichtingen kunnen opgesteld worden in juni, en ook de communicatie op het gepaste moment kan gebeuren. Hij herinnert aan de beslissing van de Vlaamse Regering van 20 januari 2012 om het nieuwe digitale stelsysteem te bestellen en het in bruikleen aan te bieden aan alle gemeenten die in 2006 al digitaal stemden, plus zes centrumsteden die in 2006 op papier stemden. Voor die nieuwe betaalt de federale overheid geen aandeel van 20%, merkt hij op. Alleen Gent ging niet in op het aanbod. Binnen twee weken zal de minister formeel kunnen medelen welke gemeenten in de plaats treden.

1.2. *Inhoud van het ontwerp van decreet*

De Vlaamse Regering stelt vast welk digitaal stelsysteem mag worden gebruikt, duidt de gemeenten aan die het digitaal stelsysteem zullen gebruiken, stelt alle software ter beschikking, en stelt vast dat de integriteit van de gegevens en het geheim van de stemming gewaarborgd zijn, na advies van het erkend orgaan. De minister verwijst naar zijn toelichting op 27 maart 2012 (*Parl. St. VI. Parl. 2011-12, nr. 1562/1*).

Vervolgens gaat hij in op de afwijkingen met het LPKD in de periode voor de verkiezingsdag. De stemafdeling kan maximum 900 kiezers tellen in plaats van 800, een stembureau telt vijf bijzitters in plaats van vier, er is ten minste een stemhokje per 180 kiezers in plaats van 150, de kandidatenlijsten worden opgehangen in elk stemlokaal en in elk stemhokje. De Vlaamse Regering bepaalt de weergave van de kandidatenlijsten op het scherm.

Het college van deskundigen, aangesteld door Vlaams Parlement, ziet toe op het gebruik, de goede werking en de integriteit van de digitale processen. Het bestaat uit ten minste twee effectieve en twee plaatsvervangende deskundigen, die controleren voor, tijdens en na de verkiezingsdag, en uiterlijk tien dagen na de verkiezingen een verslag aan de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement bezorgen.

Op de verkiezingsdag installeert de voorzitter het stembureau om 7 uur in plaats van 7.30 uur, controleert hij de werking van de apparatuur en mogen de kiezers stemmen tot 15 uur in plaats van tot 13 uur.

De stemming verloopt als volgt. De voorzitter van het stembureau activeert een kaart, die hij vervolgens aan de kiezer geeft. Die maakt zijn keuze op de stemcomputer, krijgt een stembiljet met zijn keuze afgedrukt in vorm van een barcode en in tekst, geeft de chipkaart terug aan de voorzitter, en scant de barcode op het stembiljet aan de stembus.

De minister onderstreept dat in deze procedure, die uitgedokterd is door het federale parlement op advies van zeven Belgische universiteiten, pas op dat laatste moment de stem wordt geregistreerd. Omdat het aantal mensen dat zich voor de stemming heeft aangeboden gelijk moet zijn aan het aantal gescande barcodes, gaat hij niet in op de vraag van de Raad van State om het scannen in het stemhokje zelf te laten plaatsvinden, wat al te vaak zou vergeten worden. Tot slot stopt de kiezer zijn toegevouwen stembiljet in de stembus.

De minister verwijst naar de vermeende problemen inzake het geheim van de verkiezing. Het geheim van de verkiezing komt alleen louter theoretisch in het gedrang. De minister wijst erop dat de nieuwe procedure juist is ingevoerd om de kiezers in het licht van de achterdocht tegen digitaal stemmen de mogelijkheid te geven om de correcte registratie van hun individuele stem te controleren. Hij wijst erop dat het gedrukte biljet een bescheiden formaat heeft zodat anderen alleen kunnen meekijken als men het opgevouwen toont, maar dat kan evengoed in de stemming met potlood en papier. Bovendien wordt het scannen speciaal opgevolgd door te voorzien in een extra bijzitter. Bijkomende controle is ook nog mogelijk via een stemcomputer met handscanner voor visualisatie, die in ieder stembureau ter beschikking staat.

Het systeem maakt hertelling op de verkiezingsdag mogelijk door middel van het scannen van de barcodes van de stembiljetten. Gemarkeerde stembiljetten worden niet geweerd zolang de barcode en de tekst kunnen gelezen worden, en de overeenkomst tussen de barcode en de tekst kan aangetoond worden.

Na de stemming worden de stemgegevens opgeslagen op twee identieke gegevensdragers in versleutelde en onvervalsbare vorm. Alle stukken gaan rechtstreeks naar het gemeentelijk hoofdbureau (in Antwerpen het stadsdistrictshoofdbureau), dat de stemgegevens van de gegevensdragers oplaadt en verwerkt.

Tot slot vermeldt hij nog dat in hoofdstuk 4 de toegang tot het Rijksregister van de natuurlijke personen en het recht om de identificatienummers van het rijksregister te gebruiken, wordt geregeld. Hoofdstuk 5 bevat de slotbepalingen, waaronder de opheffing van de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming van 11 april 1994.

2. Algemene bespreking

2.1. *Vragen en opmerkingen van de commissieleden*

De heer *Lieven Dehandschutter* is gerustgesteld dat het geautomatiseerde stemmen dankzij het ontwerp doorgang kan vinden. Hij vraagt welke steden en gemeenten die al eerder elektronisch stemden, ondertussen bevestigd hebben dat ze ook in het nieuwe systeem willen instappen. Het lid dringt erop aan om de stemcomputers zo snel mogelijk ter beschikking te stellen opdat het personeel en de burgers er vertrouwd mee kunnen raken. Tot slot merkt hij op dat de bedenkingen van de Raad van State in tegenspraak zijn met zijn ervaring met de moeilijke leesbaarheid van de stembiljetten.

De heer *Marc Vanden Bussche* betreurt dat wat op het scherm verschijnt, niet zoveel mogelijk het gedrukte stembiljet benadert. Men ziet immers niet meteen alle lijsten en namen. Hij vindt het ook merkwaardig dat het nadeel van het te kleine letterformaat van de afdrucken nu plots als voordeel wordt aangevoerd ten aanzien van de Raad van State. Ook hij vraagt een tijdige levering van de computers met het oog op oefensessies.

De heer *Jan Verfaillie* is benieuwd naar de namen van de steden en gemeenten die bereid zijn de stemcomputers die Gent onbegrijpelijk weigerde, over te nemen. Het klopt wel niet dat de daling van zes naar vijf computers per bureau gecompenseerd wordt door verruimde openingsuren, want die waren er bij de vorige digitale stemming ook al. Tegelijk stijgt het aantal kiezers per bureau van 750 tot 900, en is er een bijkomende handeling, wat zal leiden tot langere wachtrijen. Plattelandsgemeenten met een grote oppervlakte die wijkstembureaus willen inrichten, krijgen het moeilijker. Hoeveel gemeenten hebben al een concreet tegenvoorstel gedaan? Zijn er gemeenten die beslist hebben om opnieuw over te gaan op potlood en papier?

Zijn er processen-verbaal opgemaakt van de experimenten van eind vorig jaar? Zo ja, werd daarin melding gemaakt van de schending van het stemgeheim? Hij suggereert in de memorie van toelichting de keuze voor de scanprocedure beter te motiveren, om rechtszaken tegen de verkiezingsuitslag op grond van het advies van de Raad van State te vermijden.

De fractie van de heer *Bart Caron* kan het systeem globaal volgen. Hij erkent dat het letterformaat, dat wel de leesbaarheid voor oudere mensen beperkt, in de praktijk bijna niet tot de schending van het geheim van de kiesverrichtingen kan leiden, maar dat neemt niet weg dat een antwoord moet geboden worden op het verwijt dat die mogelijkheid denkbaar is. Kan men er, alleen al om klachten te vermijden, niet voor zorgen dat de handscanner beter afgeschermd wordt, terwijl een geluidssignaal ervoor zorgt dat de bijzitter de validatie kan vaststellen?

Ook hij is ongerust dat de bijkomende stap tot langere wachtrijen leidt. Daar komt bij dat op plaatsen waar voor het eerst digitaal wordt gestemd, mensen meer tijd nodig zullen hebben. Hij is voorstander van proefopstellingen maar daarmee bereikt men meestal niet de mensen die het minst vertrouwd zijn met dergelijke handelingen. Hij vraagt de minister om daarop te anticiperen.

De fractie van de heer *Marnic De Meulemeester* kan zich globaal vinden in het ontwerp en erkent dat er meer controlemogelijkheden zijn voor de kiezer. Hij heeft begrepen dat een meerderheidsamendement tegemoetkomt aan de zorg van de Raad van State. Het lid vraagt wel waarom de verzamelde resultaten op het einde nog steeds materieel moeten worden overgebracht naar het hoofdbureau om daar opnieuw in het telsysteem te worden gebracht. Waarom onnodig het risico lopen op vertraging of verlies, terwijl men ze veiliger met de laptop van de voorzitter over het internet kan versturen?

Verder peilt hij naar de voorlichting over het nieuwe systeem bij de kiezers in gemeenten waar al eerder elektronisch gestemd werd. Hoeveel voorlichtingssessies worden georganiseerd? Worden de computers tijdig ter beschikking gesteld? In hoeveel gemeenten zal het nieuwe systeem in oktober 2012 werkzaam zijn? In welk tempo wenst de Vlaamse Regering het digitale stemmen te veralgemenen over heel Vlaanderen? Komen er tijdig opleidingen voor de begeleiders in de stembureaus?

De heer *Kurt De Loor* vindt het aanbouwdecreet een goede keuze. De sp.a-fractie steunt het ontwerp, in het besef dat het pad van het digitale stemmen niet over rozen gaat. In het licht van de opmerkingen van de Raad van State vraagt hij of men heeft onderzocht om de barcode op de andere kant af te drukken, zodat men het met de namen naar binnen gevouwen document niet meer hoeft te openen. Zo neen, kan men dat alsnog doen? Verder is er een amendement dat ertoe strekt om het scannen van de stem te verzekeren, maar ook de oefensessies en de voorlichting moeten daarop inzetten. Die zijn nodig in alle gemeenten waar, al dan niet voor het eerst, digitaal wordt gestemd. Hij vraagt nog bijzondere aandacht voor woonzorgcentra en rusthuizen.

De fractie van mevrouw *Linda Vissers* vraagt al sinds 1993 om een systeem met stemregistratie. Het geduld wordt eindelijk beloond door het voorliggende ontwerp. Zij vraagt naar een reactie op de twijfels van de Inspectie van Financiën over het volstaan van de begrotingsmiddelen voor software en technische bijstand. Ook zij vreest langere wachttijden, maar zij onthield van de vorige gedachtewisseling de verzekering dat die zich niet zouden voordoen. Verder vraagt zij hoe de voorzitter van een stembureau weet dat een kiezer zijn barcode heeft gescand. Tot slot roept ze de vraag op of het kleine letterformaat, dat wordt aangevoerd als argument tegen de schending van het geheim, de leesbaarheid niet in het gedrang brengt.

2.2. *Antwoorden van minister Geert Bourgeois*

Minister *Geert Bourgeois* verwijst voor de antwoorden op sommige technische vragen naar de gedachtewisseling van 27 maart 2012. Hij erkent dat er minder tijd is dan verwacht om de stemcomputers ter beschikking te stellen, maar de federale oorzaken van die vertraging zijn bekend. Vlaanderen zelf heeft altijd bijzonder snel zijn beslissingen genomen. Het agentschap heeft ondertussen gevraagd aan de diensten van de minister van Binnenlandse Zaken om hun voorraad van 125 computers alvast vrij te geven, maar er kwam nog geen antwoord. De levering van de nieuwe toestellen verwacht hij met wat geluk al eind mei, maar in elk geval voor 15 juli.

Alle lijsten en namen meteen op het scherm tonen, is technisch niet mogelijk. Wel worden ze in elk stembureau en -hokje opgehangen. De minister wijst erop dat daarover sinds 1994 geen problemen zijn gesignaleerd. Het vrij kleine letterformaat is een gevolg van het gekozen systeem. Hij herhaalt vervolgens de argumentatie voor het afdrukken van de uitgebrachte stemmen, dat zowel de gewenste individuele als collectieve controle mogelijk maakt. Het technische systeem is door interne en externe deskundigen afgewogen. De minister merkt op dat ook barcodes aan de buitenkant kunnen gefotografeerd worden.

De voorzitter kan zien dat geldig gescand is door het oplichten op zijn pc. De minister wijst andermaal op de bijkomende bijzitter. Als het scannen zou plaatsvinden in het stemhokje, zullen een pak mensen dat niet of niet geldig doen, garandeert hij. Rond het scantoeistel wordt bovendien een afschermrand aangebracht. Hij besluit dat het systeem evenwichtig en transparant is.

De gemeenten die in aanmerking komen om een weigerende centrumstad te vervangen zijn in dalende volgorde: Beveren, Heist-op-den-Berg, Lokeren, Sint-Truiden, Ninove, Halle, Waregem en Grimbergen. Hoewel er nog geen formele beslissing is, leren informele gesprekken dat de bijkomende gemeenten met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid uit die lijst zullen komen.

De minister deelt mee dat een aantal afwijkingen worden toegestaan op het aantal kiezers per stembureau, om rekening te houden met de zorg van gemeenten die in kleine deelgemeenten met minder kiezers een bureau willen opzetten. Hij blijft er wel bij dat de aanvankelijke norm van vijf computers per bureau meer dan volstaat, want ze verzekeren 2 minuten en 20 seconden per kiezer, terwijl de stemming slechts 60 seconden vergt, zoals uitgetest door PricewaterhouseCoopers. Hij besluit dat er een stembureau met vijf computers komt per 900 kiezers, maar telkens afgerond naar boven, behalve als het decimaal kleiner is dan 0,1. Bovendien krijgen alle gemeenten minimaal hetzelfde aantal bureaus als in 2006.

Minister Bourgeois zal in zijn omzendbrief ook de nu al door sommige gemeenten gehanteerde raad opnemen dat kiezers zich – zonder verplichting – aanbieden in een bepaald tijdsblok. Ervaring leert dat dit goed wordt opgevolgd en wachtrijsen verhindert.

De minister meldt dat de administrateur-generaal hem bevestigt dat er bij zijn weten in geen enkel proces-verbaal van de experimenten eind vorig jaar opmerkingen gemaakt zijn

over de schending van het geheim van de stemming. Verder is de overdracht op sticks en van de biljetten in een verzegelde omslag een zeer veilig systeem. Anders moet men tussen elk bureau en het hoofdbureau een beveiligde verbinding aanleggen, wat kolossale kosten met zich meebrengt.

Op de toekomstige veralgemening van het digitaal stemmen gaat de minister niet in, behalve dan dat hij in de huidige budgettaire toestand niet ziet waar de middelen vandaan moeten komen om prioritair bijkomende computers aan te kopen. Hij pleit voor realisme maar verzekert dat er wel degelijk voldoende fondsen zijn voor wat voorligt.

De heer *Guido Decoster*, administrateur-generaal van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur, somt de vijf initiatieven op het vlak van opleidingen op. In samenwerking met HP-Belgacom komen er tussen 7 en 21 juni in alle provincies opleidingssessies over het resultatenbeheer op de hoofdbureaus, waarvan de precieze data binnenkort bekendgemaakt worden. Het agentschap is ook bezig met het vastleggen van elf dagen en locaties voor de opleiding tussen 4 en 29 juni van groepjes van telkens dertig tot veertig gemeentelijke verantwoordelijken voor het materiële opzetten en testen van de stembureaus.

Tussen 14 en 18 mei wordt een stembureau geleverd aan elke provinciale afdeling voor de opleiding van de eigen mensen, die dan contact leggen met alle gemeenten. Voor de demonstratiecomputers in de gemeenten is er nog geen definitieve timing, omdat het agentschap nog wacht op de levering, die uiterlijk op 15 juni moet beginnen. Tot slot komen er tussen 6 en 29 juni per provincie opleidingssessies over het hele proces voor de gemeentesecretarissen.

2.3. Replieken van commissieleden en aanvullende antwoorden van de minister

De heer *Marc Vanden Bussche* heeft alle vertrouwen in de administrateur-generaal maar dringt er wel op aan dat men de levering van de computers goed in de gaten houdt. Omdat de ervaring leert dat de kandidaten voor oefensessies zich aan de lopende band aandienen, moeten de computers ten laatste op 1 september geleverd worden, dringt hij aan.

Mevrouw *Katrien Schryvers* vraagt naar het standpunt van de minister over de mogelijke overschrijding van het maximum van 900 kiezers per stembureau om praktische redenen. Verder informeert ze of het mogelijk is dat gemeenten bij de aankoop van computers om zelf bijkomende bureaus in te richten, een beroep doen op dezelfde leverancier en hetzelfde onderhoudscontract.

Minister *Geert Bourgeois* bevestigt dat alle 143 gemeenten die al elektronisch stemden, dat opnieuw willen doen. Hij herhaalt dat volgens het bestek alles moet geleverd zijn tegen 15 juli. Bijkomende bestellingen zijn niet mogelijk, nog afgezien van de allicht zeer hoge kostprijs. Hij onderstreept nogmaals dat de verdelingsformule ertoe leidt dat de meeste gemeenten meer stemcomputers krijgen dan vorige keer. Zij beschikken wel over de afwijkingsmogelijkheid om bijvoorbeeld minder bureaus met meer computers in te richten.

3. Artikelsgewijze bespreking

Artikelen 1 tot 16

Deze artikelen worden zonder opmerkingen aangenomen met 13 stemmen.

Artikel 17

Amendement nr. 1 voorgesteld door de heren Lieven Dehandschutter, Jan Verfaillie, Kurt De Loor, Jan Durnez en Willy Segers en de dames Karin Brouwers en Els Robeyns strekt ertoe in paragraaf 1 het tweede lid te vervangen (*Parl. St.* VI. Parl. 2011-12, nr. 1559/2).

De heer *Lieven Dehandschutter* vindt het aangewezen om een fysieke scheiding door te voeren tussen het scannen van het stembiljet zelf, dat vanzelfsprekend door de kiezer moet gebeuren in het kader van het geheim van de stemming, en het deponeren van het stembiljet in de stembus. De door middel van het amendement voorgestelde procedurewijziging strekt er daarnaast ook toe dat de voorzitter of de aangewezen bijzitter goed opvolgt dat de kiezer zijn stem wel degelijk heeft ingescand alvorens hij het opnieuw dichtgevouwen stembiljet in ontvangst neemt om het in de stembus te deponeren.

Amendement nr. 1 wordt aangenomen met 13 stemmen.

Het aldus geamendeerde artikel 17 wordt aangenomen met 13 stemmen.

Artikelen 18 tot 29

Deze artikelen worden zonder opmerkingen aangenomen met 13 stemmen.

4. Eindstemming

Het aldus geamendeerde ontwerp van decreet houdende de organisatie van de digitale stemming bij de lokale en provinciale verkiezingen wordt aangenomen met 13 stemmen.

Annick DE RIDDER,
voorzitter

Lieven DEHANDSCHUTTER,
verslaggever

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE

Hoofdstuk 1. Inleidende bepalingen

Artikel 1. Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Art. 2. In dit decreet wordt verstaan onder Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet: het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet van 8 juli 2011.

Art. 3. Dit decreet is van toepassing op de organisatie van de verkiezingen, vermeld in artikel 3 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet, in de gemeenten en stadsdistricten waar gestemd wordt met gebruik van een digitaal stemsysteem, met uitzondering van artikel 4, §2, artikel 8, 9, §1, artikel 25 en 27, die van toepassing zijn op de organisatie van de verkiezingen in het hele Vlaamse Gewest.

Art. 4. §1. Het is niet toegelaten bij de lokale en provinciale verkiezingen een ander digitaal stemsysteem te gebruiken dan het digitale stemsysteem dat vastgesteld is door de Vlaamse Regering.

De Vlaamse Regering wijst de gemeenten aan die van het digitale stemsysteem, vermeld in het eerste lid, kunnen gebruikmaken bij de organisatie van de verkiezing van de organen, vermeld in artikel 3 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet.

§2. De Vlaamse Regering stelt de software ter beschikking van de stembureaus die gebruikmaken van het digitale stemsysteem, de gemeentelijke hoofdbureaus, de stadsdistrictshoofdbureaus, de provinciedistrictshoofdbureaus en de provinciale hoofdbureaus.

De Vlaamse Regering stelt vast dat de digitale systemen en processen voor het kandidatenbeheer, voor de digitale stemming, voor het verwerken van de stemmen en voor de zetelberekening de integriteit van de gegevens en het geheim van de stemming waarborgen. Ze wint daarvoor het advies in van het orgaan dat ze erkend heeft.

§3. De Vlaamse Regering maakt in de week volgend op de dag van de verkiezingen de broncode van de stemsoftware bekend.

Art. 5. Dit decreet wordt aangehaald als: het Digitaal Kiesdecreet van [...].

Hoofdstuk 2. Voor de verkiezingsdag

Art. 6. De kiezers vormen één stemafdeling als er niet meer dan 900 kiezers zijn. Als er meer kiezers zijn, worden ze door het college van burgemeester en schepenen ingedeeld in stemafdelingen van ten minste 150 en ten hoogste 900 kiezers.

De Vlaamse Regering kan beslissen af te wijken van de bepalingen in het eerste lid.

Art. 7. In afwijking van artikel 48 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet bestaan de stembureaus uit de voorzitter, vijf bijzitters, vijf plaatsvervangende bijzitters en een secretaris. De Vlaamse Regering kan beslissen daarvan af te wijken.

Art. 8. Het gemeentebestuur en het stadsdistrictsbestuur voorzien respectievelijk de gemeentelijke hoofdbureaus en de stadsdistrictshoofdbureaus van de apparatuur voor het kandidatenbeheer en het resultatenbeheer. Het provinciebestuur voorziet de provinciedistrictshoofdbureaus en de provinciale hoofdbureaus van die apparatuur. De Vlaamse Regering stelt de software daarvoor ter beschikking.

Art. 9. §1. Met behoud van de toepassing van artikel 98 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet en zodra de kandidatenlijsten definitief zijn afgesloten of, in geval van beroep, zodra de hoofdbureaus hebben kennisgenomen van de beslissing van het hof van beroep, sturen de voorzitters van het gemeentelijk hoofdbureau, het stadsdistrictshoofdbureau en het provinciedistrictshoofdbureau die lijsten en het nummer dat eraan toegekend is, naar de Vlaamse Regering.

De gegevens, vermeld in het eerste lid, worden op digitale wijze en ondertekend verstuurd met de verkiezingssoftware, vermeld in artikel 4, §2.

§2. De Vlaamse Regering legt de afdrukken waarop de volgnummers en de lijstnamen van de voorgedragen lijsten voorkomen, en de afdrukken waarop de namen van de kandidaten voorkomen, zoals ze op het beeldscherm van de stemcomputers zullen verschijnen, ter goedkeuring voor aan de voorzitters van de hoofdbureaus, vermeld in paragraaf 1. Elke voorzitter brengt, indien nodig, de verbeteringen aan op de documenten, valideert de documenten door ze te ondertekenen en stuurt de gevalideerde documenten terug naar de Vlaamse Regering.

§3. De Vlaamse Regering zorgt ervoor dat, uiterlijk de derde dag vóór de dag van de verkiezingen, de gegevensdragers met de software en met de kandidatenlijsten in verzegelde enveloppe, tegen ontvangstbewijs, overhandigd worden aan de voorzitters van de gemeentelijke hoofdbureaus of, in voorkomend geval, de stadsdistrictshoofdbureaus.

Per stembureau worden de nodige veiligheidselementen voor het gebruik van de gegevensdragers in een aparte verzegelde enveloppe, tegen ontvangstbewijs, overhandigd aan de voorzitters van de hoofdbureaus, vermeld in het eerste lid.

Op zijn vroegst de dag vóór de dag van de verkiezingen overhandigt de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau of, in voorkomend geval, van het stadsdistrictshoofdbureau aan elke voorzitter van het stembureau, tegen ontvangstbewijs, de enveloppen, vermeld in het eerste en tweede lid, die voor hem bestemd zijn.

Art. 10. Het digitale stelsysteem omvat per stembureau:

- 1° in afwijking van artikel 124 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet, één digitale stembus met een scanner;
- 2° een of meer stemcomputers met geïntegreerd aanraakscherm en geïntegreerde printer;
- 3° een computer voor de voorzitter met een schrijfeenheid voor chipkaarten en een printer;
- 4° een handscanner voor de visualisatie van de barcode door de kiezer;
- 5° chipkaarten.

Elk stemhokje van het stemlokaal is uitgerust met een stemcomputer. In elk stembureau is één stemhokje uitgerust met een stemcomputer met een hand-scanner.

De Vlaamse Regering bepaalt de regels volgens dewelke de kandidaten van een kandidatenlijst op het beeldscherm van de stemcomputer worden getoond.

In afwijking van artikel 123, §2, van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet is er ten minste één stemhokje per honderdtachtig kiezers. De Vlaamse Regering kan beslissen daarvan af te wijken.

In elk stemlokaal worden alle kandidatenlijsten voor elk van de verkiezingen opgehangen op een daarvoor bestemd bord. Die lijsten worden ook opgehangen in elk stemhokje.

Met behoud van de toepassing van artikel 125 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet wordt een exemplaar van dit decreet in het stemlokaal ter inzage gelegd.

Art. 11. §1. Het gemeentebestuur zorgt voor het onderhoud en de bewaring van de apparatuur. Het beheert die goederen als een goede huisvader. Het laat alle apparatuur die buiten gebruik is, zo spoedig mogelijk herstellen of vervangen. De kosten daarvan zijn ten laste van de gemeente. De gemeente sluit daarvoor een onderhoudscontract.

De kosten voor technische bijstand op de dag van de lokale en provinciale verkiezingen zijn ten laste van de Vlaamse overheid.

§2. De verkiezingssoftware, de veiligheidselementen en de gegevensdragers worden voor de lokale en provinciale verkiezingen kosteloos verstrekt door de Vlaamse overheid.

§3. De gemeenten mogen de stemapparatuur die eigendom is van de Vlaamse overheid, kosteloos gebruiken voor verkiezingen georganiseerd door de federale overheid.

Art. 12. §1. Het Vlaams Parlement kan een college van deskundigen aanwijzen dat bestaat uit ten minste twee effectieve en twee plaatsvervangende deskundigen.

§2. Tijdens de verkiezingen zien de deskundigen toe op het gebruik, de goede werking en de integriteit van de digitale processen in verband met de kandidaten, de stemming en de zetelverdeling, alsook op de procedures voor de aanmaak, de verspreiding en het gebruik van de apparatuur, de software en de digitale gegevensdragers. De deskundigen ontvangen van de Vlaamse Regering het materiaal, alsook alle gegevens, inlichtingen en informatie die nodig zijn om die opdracht uit te voeren.

Ze verrichten de controle vóór de verkiezingsdag, op de verkiezingsdag zelf en na de verkiezingsdag tot de indiening van het verslag, vermeld in paragraaf 3.

§3. Uiterlijk tien dagen na de dag van de verkiezingen bezorgen ze een verslag aan de Vlaamse Regering en aan het Vlaams Parlement. Hun verslag kan aanbevelingen bevatten in verband met de apparatuur en de software die zijn gebruikt en de procedures die zijn toegepast.

§4. De deskundigen zijn tot geheimhouding verplicht. Elke schending van de geheimhoudingsplicht, buiten het geval van oproeping om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet verplicht die geheimen bekend te maken, wordt bestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro.

Hoofdstuk 3. Op de verkiezingsdag

Afdeling 1. Voor en tijdens de stemming

Art. 13. In afwijking van artikel 126, eerste lid, van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet installeert de voorzitter het stembureau uiterlijk om zeven uur.

Art. 14. In aanwezigheid van de leden van het stembureau gaat de voorzitter vóór de opening van het stembureau na of de teller van de uitgebrachte stemmen op nul staat en of de stembus leeg is, en hij verzegelt de stembus. Bij wijze van test brengen de voorzitter en eventueel een of meerdere leden van het stembureau stemmen uit die enkel dienen om na te gaan of de apparatuur correct functioneert. De afgedrukte stembiljetten met de aldus uitgebrachte stemmen worden niet in de stembus gedeponed.

Art. 15. In afwijking van artikel 134, eerste lid, van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet worden de kiezers tot de stemming toegelaten van acht tot vijftien uur.

Art. 16. §1. In afwijking van artikel 138, §1, eerste lid, van het Lokaal en Provinciaal Kies-decreet ontvangt de kiezer van de voorzitter van het stembureau of van een aangewezen bijzitter een chipkaart die de voorzitter of de bijzitter vooraf geïnitieerd heeft en die toelaat eenmaal te stemmen per verkiezing waarvoor de kiezer opgeroepen is.

§2. Om zijn stem uit te brengen, steekt de kiezer eerst de chipkaart in de stemcomputer.

Als verschillende verkiezingen tegelijk plaatsvinden, verschijnen ze in de volgende volgorde op de stemcomputer:

- 1° de verkiezing van de gemeenteraad;
- 2° in voorkomend geval: de verkiezing van de stadsdistrictsraad of de raad voor maatschappelijk welzijn;
- 3° de verkiezing van de provincieraad.

Als de kiezer, krachtens de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, gecoördineerd op 18 juli 1966, de taal van de stemverrichtingen kan kiezen, wordt hij eerst verzocht die keuze te maken. Die keuze is, na bevestiging ervan, definitief voor alle stemverrichtingen.

§3. Voor elke verkiezing verschijnen het volgnummer en de lijstnaam van alle kandidatenlijsten op het scherm.

De kiezer wijst op het aanraakscherm de lijst van zijn keuze aan of stemt blanco.

Nadat de kiezer een lijst heeft aangeduid, verschijnen voor die lijst het volgnummer, de naam en één voornaam of de roepnaam van de kandidaten op het beeldscherm.

De kiezer brengt zijn stem uit door het aanraakscherm aan te raken:

- 1° op het stemvak bovenaan de lijst als hij zich kan verenigen met de volgorde van de voordracht van de kandidaten;
- 2° op het stemvak met de naam van een of meer kandidaten van dezelfde lijst, of op het stemvak bovenaan de lijst in combinatie met het stemvak van een of meer kandidaten binnen dezelfde lijst als hij de volgorde waarin de kandidaten op die lijst voorkomen, wil wijzigen.

§4. Nadat de kiezer zijn stem heeft uitgebracht overeenkomstig paragraaf 3, wordt hij verzocht die te bevestigen. Zolang de stem niet is bevestigd, kan de kiezer de stemverrichting voor de verkiezing herbeginnen.

§5. In voorkomend geval wordt de kiezer vervolgens, door middel van een instructie die op het beeldscherm verschijnt, verzocht volgens dezelfde procedure te stemmen voor de volgende verkiezing.

Art. 17. §1. Als de kiezer voor alle verkiezingen waarvoor hij opgeroepen is, zijn stem heeft uitgebracht, drukt de stemcomputer een papieren stembiljet af waarop de uitgebrachte stem (of de uitgebrachte stemmen) in tekst en in een tweedimensionale barcode is afgedrukt. De kiezer scheurt het stembiljet los van de stemcomputer en verwijdt de chipkaart. De kiezer kan zijn stem op het stembiljet visueel verifiëren en vouwt het biljet in twee gelijke delen met de bedrukte zijde naar binnen. Noch op de stemcomputer noch op de chipkaart worden gegevens over de stem bewaard. De kiezer heeft bovendien de mogelijkheid de inhoud van de barcode op het stembiljet te visualiseren volgens de procedure, vermeld in artikel 18.

In afwijking van artikel 138, §3, eerste en tweede lid, van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet, overhandigt de kiezer de chipkaart aan de voorzitter van het stembureau of aan de door hem aangewezen bijzitter en scant de barcode van het stembiljet. Nadat de voorzitter of de door hem aangewezen bijzitter heeft vastgesteld dat de kiezer de stem effectief heeft ingescand, vouwt de kiezer het stembiljet opnieuw dicht met de bedrukte zijde naar binnen en overhandigt het aan de bijzitter, die het stembiljet in de stembus deponeert.

§2. In afwijking van artikel 139 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet wordt het stembiljet geannuleerd:

- 1° als de kiezer zijn stembiljet zo vouwt dat de stem die hij heeft uitgebracht, bekendgemaakt wordt;
- 2° als de kiezer onvrijwillig het stembiljet heeft beschadigd;
- 3° als de visualisatie, vermeld in artikel 18, onmogelijk is;
- 4° op verzoek van de kiezer;
- 5° als de barcode niet gelezen kan worden door de digitale stembus.

In dat geval maakt de voorzitter het stembiljet onmiddellijk onbruikbaar en krijgt de kiezer een andere chipkaart waarmee hij opnieuw zijn stem kan uitbrengen overeenkomstig artikel 16.

Art. 18. Nadat de kiezer voor alle verkiezingen waarvoor hij opgeroepen is, heeft gestemd en het stembiljet is afgedrukt door de stemcomputer, heeft hij de mogelijkheid op de stemcomputer met de handscanner zijn uitgebrachte stem te visualiseren door de barcode te scannen. Indien de kiezer vaststelt dat de gescande barcode niet overeenstemt met zijn uitgebrachte stem, kan hij overeenkomstig artikel 17, §2, eerste lid, 4°, de voorzitter van het stembureau verzoeken om opnieuw zijn stem uit te brengen.

Art. 19. Het scannen van het afgedrukte stembiljet door de digitale stembus genereert de stem van de kiezer in digitale vorm. Het afgedrukte stembiljet zelf is louter bestemd voor controle en auditdoeleinden.

Alleen bij een eventuele hertelling kan de voorzitter van het bevoegde hoofdbureau beslissen om stembiljetten waarvan de tekst van de stem onleesbaar is of waarvan de overeenstemming tussen de tekst en de barcode niet meer te verifiëren is, te weren. Het hoofdbureau maakt daarvan melding in het proces-verbaal.

Art. 20. De kiezer die moeilijkheden ondervindt bij het uitbrengen van zijn stem, kan zich laten bijstaan door de voorzitter of door een door de voorzitter aangewezen lid van het stembureau.

Als de voorzitter of een lid van het stembureau de werkelijkheid van die moeilijkheden betwist, doet het stembureau daarover uitspraak en wordt zijn gemotiveerde beslissing opgenomen in het proces-verbaal.

Afdeling 2. Na de stemming

Art. 21. In afwijking van artikel 142 en 144 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet schakelt de voorzitter van het stembureau na afloop van de stemming de stemcomputers uit, maakt het proces-verbaal op met behulp van de voorzitterscomputer, drukt het proces-verbaal af en sluit de toepassing af.

Het proces-verbaal bevat het aantal geregistreerde stemmen per verkiezing. Daarnaast worden in voorkomend geval ook de moeilijkheden en incidenten vermeld die zich tijdens de stemverrichtingen hebben voorgedaan.

Art. 22. De stemgegevens van het stembureau zijn altijd op twee originele, met de computer verbonden gegevensdragers opgeslagen in een versleutelde en onvervalsbare vorm. De gegevens worden op geen enkel ander medium in de voorzitterscomputer opgeslagen dan op die twee gegevensdragers.

De twee gegevensdragers worden samen in een enveloppe gestoken met als opschrift de datum van de verkiezing en de identificatie van het stembureau en de bestemming. Die enveloppe wordt verzegeld en op de achterkant ondertekend door de voorzitter en de leden van het stembureau. Als de getuigen erom vragen, mogen zij ook hun handtekening plaatsen.

De stemgegevens van een individueel stembureau mogen niet bekendgemaakt worden.

Art. 23. §1. De verzegelde stembussen worden onmiddellijk na de stemming geopend. In afwijking van artikel 145, eerste en tweede lid, van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet worden de stembiljetten in de daarvoor bestemde enveloppe gestoken.

De overeenkomstig artikel 17, §2, geannuleerde stembiljetten enerzijds, en de stembiljetten met de stemmen, bij wijze van test uitgebracht door de voorzitter of de leden van het stembureau vóór de opening van het stembureau voor de kiezers anderzijds, worden in aparte verzegelde enveloppen gestoken.

De enveloppen, vermeld in het eerste en tweede lid, worden samen met het proces-verbaal, vermeld in artikel 21, en de gegevensdragers, vermeld in artikel 22, tegen ontvangstbewijs overhandigd aan de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau of, in voorkomend geval, van het stadsdistrictshoofdbureau.

§2. De voorzitter van het stembureau bezorgt, tegen ontvangstbewijs, de volgende stukken aan de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau of, in voorkomend geval, het stadsdistrictshoofdbureau:

- 1° de verzegelde enveloppe met de twee exemplaren van de aanstiplijsten;
- 2° de aanstellingsbrieven van de getuigen, vermeld in artikel 116 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet;
- 3° de volmachten en de bijbehorende attesten, vermeld in artikel 56, §2, van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet;
- 4° de documenten die de voorzitter heeft ontvangen van de kiezers die niet op de aanstiplijsten stonden, maar die toch hebben gestemd overeenkomstig artikel 137, §3, van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet.

Art. 24. Onmiddellijk na de ontvangst van de gegevensdragers, vermeld in artikel 22, laadt de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau of, in voorkomend geval, van het stadsdistrictshoofdbureau de gegevens van die dragers op in het systeem voor het verwerken en aggregeren van de stemmen.

Als de registratie door middel van de originele gegevensdrager onmogelijk blijkt, herbegint de voorzitter van het hoofdbureau de registratieverrichting door middel van de kopie van die drager.

Als die verrichting ook onmogelijk blijkt, eist de voorzitter van het hoofdbureau van de betrokken gemeente of, in voorkomend geval, het stadsdistrict een digitaal stemsysteem op en scant het hoofdbureau alle stembiljetten van het stembureau opnieuw in.

Art. 25. Als de resultaten van alle stembureaus zijn geregistreerd, drukt de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau het proces-verbaal van de gemeenteraadsverkiezingen af en, in voorkomend geval, van de verkiezingen van de raad voor maatschappelijk welzijn, alsook het proces-verbaal van de algemene telling van de provincieraadsverkiezingen voor zijn gemeente. De leden van het hoofdbureau en de getuigen ondertekenen die processen-verbaal.

Als de resultaten van alle stembureaus zijn geregistreerd, drukt, in voorkomend geval, de voorzitter van het stadsdistrictshoofdbureau het proces-verbaal van de stadsdistrictsraadsverkiezingen af, alsook de processen-verbaal van de algemene telling van de gemeenteraadsverkiezingen en van de provincieraadsverkiezingen. De leden van het hoofdbureau en de getuigen ondertekenen die processen-verbaal.

Art. 26. §1. In afwijking van artikel 172 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet bezorgt de voorzitter van het gemeentelijk hoofdbureau binnen drie dagen na de verkiezing aan de provinciegouverneur de volgende stukken:

- 1° de processen-verbaal van het gemeentelijk hoofdbureau, vermeld in artikel 25, eerste lid, in voorkomend geval aangevuld met de processen-verbaal van de algemene telling van de gemeenteraadsverkiezingen, ontvangen van de voorzitter van de stadsdistrictshoofdbureaus overeenkomstig artikel 162, tweede lid, van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet;
- 2° de stukken die hem bezorgd zijn overeenkomstig artikel 23.

De voorzitter bezorgt de gegevensdragers, vermeld in artikel 22, tegen ontvangstbewijs.

§2. In afwijking van artikel 175 en 176 van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet bezorgt de voorzitter van het stadsdistrictshoofdbureau binnen drie dagen na de verkiezing aan de provinciegouverneur de volgende stukken:

- 1° de processen-verbaal van het stadsdistrictshoofdbureau, vermeld in artikel 25, tweede lid;
- 2° de stukken die hem bezorgd zijn overeenkomstig artikel 23.

De voorzitter bezorgt de gegevensdragers, vermeld in artikel 22, tegen ontvangstbewijs.

Hoofdstuk 4. Algemene bepalingen

Art. 27. Voor de uitvoering van hun opdrachten, omschreven in het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet, hebben de gemeentelijke hoofdbureaus, de stadsdistrictshoofdbureaus, de provinciedistrictshoofdbureaus en het Agentschap voor Binnenlands Bestuur:

- 1° toegang tot het Rijksregister van de natuurlijke personen, ingesteld door de wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van natuurlijke personen;
- 2° het recht om het identificatienummer van het Rijksregister te gebruiken.

Hoofdstuk 5. Slotbepalingen

Art. 28. De volgende artikelen van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet zijn niet van toepassing op verkiezingen waarbij een digitaal stelsysteem wordt gebruikt:

- 1° artikel 42, tweede, derde, vierde en vijfde lid;
- 2° artikel 43;
- 3° artikel 44, §1, tweede lid, 1° en 3°;
- 4° artikel 45, 46 en 47;
- 5° artikel 121 en 122;
- 6° artikel 150 tot en met 160.

Art. 29. De wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming van 11 april 1994, gewijzigd bij wet van 12 augustus 2000 en bij decreet van 10 februari 2006, wordt opgeheven voor de lokale en provinciale verkiezingen in het Vlaamse Gewest.